

Paco Boya: "La gent de la Vall d'Aran és poliglota per excel·lència"

Paco Boya és el regidor de Cultura del municipi de Lés a la Vall d'Aran i director del programa mensual en aranès *Era Lucana*, que emet el segon canal de TVE a Catalunya. Les I Jornades d'Aran a Barcelona han estat organitzades conjuntament per TVE i l'Ajuntament de Barcelona, i tindran lloc al centre cívic d'Hostafrancs. El dia 16 a les 7 de la tarda tindrà lloc un festival de música occitana i ball a continuació, amb un grup de la Vall. I el dia 17, un debat col·loqui a l'entorn de la realitat cultural i política de l'Aran.

Montserrat Minobis

AVUI

12

¿Quina és la finalitat d'aquestes jornades?

—Les Jornades volen intentar una mica de transmetre la idea de la Vall d'Aran, des d'un punt de vista cultural i d'identitat pròpia, a la gent de Barcelona. Pensem que hi ha una desconexió i una desconeixença important dels catalans de la realitat de la Vall d'Aran. I les Jornades pretenen que la gent conegui la llengua i la realitat de la nostra vall, que després de 10 anys d'autonomia catalana continua sent la gran desconeguda.

—¿No és però també una gran desconeguda, per a la mateixa gent de la Vall d'Aran?

—Jo diria que sí, però això respon al fet que no s'ha seguit, ni a les escoles ni a la vida social en general, una política adequada. Jo diria que no s'hi ha posat atenció i que els responsables directes en són les institucions, que són les qui haurien de fomentar, justament, aquesta cultura. Una cultura estretament vinculada a Occitània, una Occitània que per problemes polítics també es veu mancada de suport, com a la Vall,

on tenim si fa no fa els mateixos problemes de subsistència pel que fa a la llengua i cultura araneses. I curiosament, pel que respecta a nosaltres, tenint com tenim un govern nacionalista, sembla que l'interès per potenciar i desenvolupar la nostra especificitat hauria de ser més fàcil. I contràriament no ha pas estat així.

—Jo recordo de la meua primera estada a la Vall d'Aran que em va impressionar el fet de trobar-me que em parlaven no en aranès ni en català sinó en castellà...

—La gent de la Vall d'Aran és una gent poliglota per excel·lència. Per raons que suposo principalment degudes a una forta immigració, la gent va escollir com a segona llengua el castellà abans que el català, i penso que és una raó lògica, perquè geogràficament n'estem molt allunyats, i les relacions amb Catalunya són de no fa gaires anys. No hi ha hagut mai a la Vall un arrelament fort de cultura catalana, ni tan solament de la llengua. Avui la cosa ha evolucionat; el turisme i els mitjans de comunicació hi estan influïnt i la gent automà-

ticament té el català com a llengua més. Però és important fer la reflexió que, a les escoles avui, s'està ensenyant en català i castellà, i l'aranès ocupa un espai una mica marginal de dues hores...

Però si passeges pels carrers, t'adonaràs que la llengua dominant continua sent la castellana. Així, podríem dir que l'aranès està perdent posicions en la societat, però tampoc les recupera el català. I això em sembla que demostra perfectament bé la manca d'identitat catalana de la Vall, ¿no?

—La recuperació de l'aranès ha de passar per l'escola forçosament, ¿no?

—Sí, però ja t'he dit que l'ensenyament de l'aranès són només dues hores diàries de classe. Els llibres de text no són gaire bons, els mestres aranesos no tenen cap facilitat per poder-se incorporar a les nostres escoles i als que vénen de fora els costa, d'integrar-se, i penso que tampoc s'ha tingut gaire cura amb els llibres d'història o d'humanística, que tenen grans mancances pel que fa a les peculiaritats de l'Aran. Jo crec que a l'aranès li pot passar fà-

cilment el mateix que al llatí. Que vagi desapareixent. O pot ser que la mainada el sàpiga llegir i escriure però que no el parli.

—¿Per on ha de passar, doncs, la recuperació d'aquesta identitat perduda?

—Doncs jo crec que si no hi ha unes institucions, un poder polític que empari la llengua i la cultura, serà molt difícil aconseguir ni una mínima recuperació. El que es fa ara no dóna gaires bons resultats, perquè, malgrat la presència d'un Centre de Normalització Lingüística, aquest rep les directrius des de Barcelona i a mi em sembla que això no es gens positiu. I crec que el fet que no tinguem encara les nostres institucions, recollides en l'Estatut d'autonomia, suposa un retard molt important pel que fa a la nostra cultura. Aquests deu anys que portem de retard han ocasionat una forta erosió en la nostra identitat com a poble. I si això no té una solució ràpida em sembla que estem condemnats a morir.

—Si no ho recordo malament, el Parlament ha de tractar de la llei especial de l'A-

ran. Les forces polítiques parlamentàries de l'oposició han manifestat ja un criteri unànim sobre la qüestió i solament crec que falta el requisit bàsic de la discussió parlamentària. Però la unanimitat ha anat més enllà, a l'Aran, perquè a la Vall totes les forces polítiques sense excepcions (és a dir, amb CiU) van estar d'acord i han anat d'acord unànimement, ¿no?

—Sí, l'acord de les forces polítiques araneses és unànime. Tothom ha fet esforços per adequar les distintes visions als uns i als altres. I no entenc, sincerament, per què el govern de la Generalitat planteja tants problemes amb aquest text que ja ha estat consensuat per tots els grups polítics aranesos. Entenc que el text pot ser revisable des d'un punt de vista jurídic, però no pas de contingut. I això em resulta com a mínim contradictori venint d'un govern nacionalista. I segons com sigui la llei especial per a l'Aran hi haurà o no possibilitats de mantenir viva la identitat, la llengua i la cultura de la nostra vall.

Un país amb personalitat

■ L'Aran es troba en el curs superior del riu Garona. Un riu de la vessant nord dels Pirineus. La capital de l'Aran és Viella. Bostós, Lés i Salardú són poblacions importants. "El país conserva els seus vells costums i un amor a la llibertat a la pròpia personalitat admirables", per Josep Pla (*Tres guies*, 1976. Edicions Destino). Aquests trets i el paisatge els caracteritzen per damunt de tot. Deu ser per això que no pensem renunciar ni a la seva llengua ni a la seva cultura. És a dir, a la seva especificitat, contemplada en l'Estatut d'autonomia, concretament a l'article 3 del capítol de les disposicions generals, punt 4, on es diu que la parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció. També a la primera de les disposicions addicionals de l'Estatut es diu el següent: "En el marc de la Constitució i del mateix Estatut, seran reconegudes i actualitzades les peculiaritats històriques de l'organització administrativa interna de la Vall d'Aran."

tribuna oberta

En la mort de Jaume Martínez i Vendrell

Antoni Malaret

La història personal de Jaume Martínez i Vendrell és la de tota una vida consagrada a la seva Pàtria, Catalunya. Des dels seus inicis juvenils, formant part activa del grup de Nosaltes Sols! de la Colònia Güell, el seu poble natal, crisol de la seva consciència nacionalista; després, durant la Guerra Civil, participant amb les forces d'Estat Català, com a milicià voluntari, en el desembarcament militar a Mallorca. Ingressa a l'Escola de Guerra de la Generalitat de Catalunya, amb la clara intenció d'obtenir una experiència i una formació militar, i en surt promocionat com a tinent d'artilleria. Posteriorment ascendeix a capità, fa tota la campanya militar i resulta ferit i fet presoner. Aconsegueix evadir-se i amb la seva unitat artilleria es retira cap a França i ingressa en un camp de concentració. Posat en con-

tacte amb Daniel Cardona i Civit, que residia exiliat a Perpinyà, amb altres companys abandonen el camp de concentració i fan el primer enllaç amb la gent nacionalista de l'interior establint passos pel trànsit clandestí entre les fronteres francesa i espanyola. Participa a París en la formació del Front Nacional de Catalunya, amb Joan Cornudella, Manuel Cruells, Antoni Andreu i Abelló i Enric Pagès, essent Jaume Martínez l'últim dels creadors de l'FNCC que els ha sobreviscut. Retorna a Catalunya, on és el màxim responsable de l'organització del Front com a moviment de resistència al franquisme i a l'ocupació militar de Catalunya, amb la incorporació de nacionalistes de diverses tendències i partits, tant de l'interior com de l'exterior. A més de publicar clandestinament la revista *Per Catalunya*, s'efectuen

nombroses accions testimonials concretes que donen a conèixer l'existència d'una gent —d'uns ciutadans— que lluiten contra l'opressor del poble català, amb la col·locació de banderes catalanes a la Sagrada Família, als transbordadors del port, pintades i difusió d'octavilles, i voladura de signes i centres franquistes. És important la col·laboració que es fa a la Resistència francesa, passant gent perseguida per la frontera, així com també el rescat i transport de pilots anglesos i americans caiguts en territori francès; tot això amb la participació activa i dirigent de Jaume Martínez i Vendrell.

Aquestes accions ocasionen una forta repressió policial i la detenció de nombrosos participants en aquestes —prop de dos centenars d'hommes i dones passaren per la Model—. El mes de juny de 1946, són efectuades diverses

detencions de militants del Front, entre ells la de Jaume Martínez, jutjat i condemnat per consell de guerra a diversos anys de reclusió; la pena màxima fou imposada a Jaume Martínez, condemnat a vint anys, dels quals en complí prop de set al penal de San Miguel de los Reyes.

La sortida de la presó civil i exercí la seva professió de perit industrial, especialista en la indústria tèxtil, fins que després muntà una empresa pròpia. Durant aquest temps manté contactes amb els organismes del Front Nacional de Catalunya i forma part de gairebé tots els consells nacionals, i fins i tot el presideix durant alguna època. Clandestinament el Front participa en la formació de la Coordinadora de forces polítiques de Catalunya, i en la constitució de l'Assemblea de Catalunya i del Con-

sell de forces polítiques de Catalunya.

En ocasió de la detenció de diversos independentistes, suposadament relacionats amb el que es va anomenar cas Batista i Roca, que implica Jaume Martínez en la formació militar dels afectats, previsoriament passa a l'exili. En una estada que fa a Catalunya, a primers de març del 1979, és detingut conjuntament amb la seva muller i altres persones i passa per la Model i Carabanchel. L'Audiència Nacional el posa en llibertat per haver complert amb la seva reclusió la pena imposada, contra la qual es recorre al Tribunal Suprem, i aquest, sense justificació jurídica i sense aplicar-li l'amnistia general del 1977, condemna Jaume Martínez i Vendrell a dotze anys i un dia. La justícia espanyola, per damunt de tot, veia en Jaume un lluitador i un dirigent per la conse-

lució de les llibertats de la Catalunya irredempta.

El perill de tornar a ser detingut i empresonat l'obliga a exiliar-se novament i passa per diversos països d'Europa, en contacte sempre amb els catalans que hi resideixen. A finals del 1988, greument malalt i amb el desig irrefrenable de retornar i morir en terres de la seva pàtria, a la qual ha dedicat tota la seva vida, es presenta a l'Audiència Nacional de Madrid i ingressa per tercera vegada a la presó de Carabanchel. Després de passar per Lleida-2, és posat en llibertat condicional. Sofreix diverses intervencions al Clínic de Barcelona, on se li diagnostica una malaltia incurable que el té completament post-trat i on li espera el final de la seva vida.

Antoni Malaret i Amigó és ex-alcalde de Sant Just Desvern